

tium eorum, qui liberos non habent, inventus (1). Genus est actus legitimus, l. 3. l. 4. hoc tit. Sequentia differentiam continent, qua hic actus a reliquis legitimis actibus discernitur; quales sunt emancipatio, manumissio, & si qui sunt similes. Postrema verba finem indicant, quem etiam Theophilus expressit, & indicat Ulpian. l. 15. §. 2. hoc tit. itemque Cicero orat. pro domo sua. Origo adoptionis antiquissima est. Non enim Romani solum, verum etiam Græci in solarium orbitatis filios sibi adsciscere solebant, ut ex Æginetico Isocratis, & Plutarcho in Theseo liquet. Apud Hebræos quoque, & Assyrios, atque Ægyptios in usu fuisse adoptionem, testes sunt Joseph. I. antiq. 15. Beros. lib. 5. de florat. Diod. Siculus 4. biblioth. Moses a filia Pharaonis adoptatus traditur Exod. cap. 2.

TEXTUS.

Continuatio.

Non solum autem naturales liberi, secundum ea, quæ diximus, in potestate nostra sunt, verum etiam ii, quos adoptamus (2).

COMMENTARIUS.

I Filiosfamil. non solum natura, verum etiam adoptiones faciunt, l. 1. hoc tit. Per natura-

(1) L. 1. tit. 16.

(2) L. 1. tit. 16. P. 4.

les liberos hoc loco intelligi oportet eos, qui sunt ex justis nuptiis procreati; ea enim perpetua est naturalium liberorum significatio, cum opponuntur adoptivis, ut pote legitimis tantum, & diversæ ejusdem generis speciei, §. 7. infr. eod. §. 4. infr. de exhæred. liber. l. 31. hoc tit. At cum naturales opponuntur legitimis in genere, qui legitimi non sunt, significantur, & naturales duntaxat, §. ult. tit. superioris, tot. tit. Cod. de natural. liber. quod & in voce parentis naturalis similiter observandum.

TEXTUS.

Divisio adoptionis.

I Adoptio autem duobus modis fit, aut principali rescripto, aut imperio Magistratus. Imperatoris auctoritate adoptare quis potest eos, easve, qui, quæve sui juris sunt, quæ species adoptionis dicitur adrogatio. Imperio Magistratus adoptamus eos, easve, qui, quæve in potestate parentum sunt: sive primum gradum liberorum obtineant, qualis est filius, filia: sive inferiorem, qualis est nepos, neptis, pronepos, proneptis (3).

COMMENTARIUS.

I Duæ sunt species adoptionis, quarum altera adrogatio dicitur, altera, quia proprio caret,

(3) Lib. 7. tit. 4. P. 4.

De adoptionibus.

generis nomine adoptio appellatur, quod in jure nostro frequenter usu venit. Nam cum plura sint negotia, quam vocabula, l. 4. de præscr. verb. sæpe fit, ut verba, quæ vi sua generalem significationem habent, ex instituto loquentis certam speciem indicent, eam nimis, quæ proprio nomine destituitur, & cui feretur tum species ejusdem generis, quæ proprium nomen habet, opponi aut apponi solet, ut observare licet in vocibus cognatio, servitus, actio, & sexcentis aliis. Adrogatio est: Adoptio eorum, qui sunt sui juris, facta auctoritate Principis. Duo igitur sunt hujus adoptionis propria: primum, quod eorum tantum est, qui sunt sui juris; alterum, quod fieri debet auctoritate Principis (1). Quia olim in comitiis fieri debebat auctore populo.

2 Adoptio in specie est: Adoptio eorum, qui sunt in potestate, fitque auctore patre, qui in potestate habet, apud Magistratum, apud quem est legis actio, l. 4. hoc tit. l. 1. C. eod. l. 3. de offic. Proc. (2). Legis actio est: Id, quod fit ex præscripto & forma legis cum solemnibus ad rem aliquam peragendam constitutis: quibus solemnibus peragendis si lex Magistratum designaret, penes eum dicebatur esse legis actio. De formulis adoptionum, & mancipacionum solemnibus studiosi antiquitatis consulunt Gell. lib. 5. cap. 19. Gruch. 3. de comit.

(1) D. l. 7. vers. La una.

(2) D. l. 7. tit. 7. P. 4.

Roman. 3. Boet. in Top. Cicer. Rævard. cap. 16. ad leg. XII. Tab. Brisson. lib. 1. antiq. cap. 7. de legis actionibus, & lib. 4. antiq. cap. 20.

3 IN HISPANIA non aliter adrogatio procedit, quam præcedente espresso adrogati con-sensu: in adoptione autem tacitus adoptati sufficit, l. 1. tit. 16. P. 4.

TEXTUS.

Qui possunt adoptare filium-familias, vel non.

2 Sed hodie ex nostra constitutione, cum filiusfamilias a patre naturali extraneæ personæ in adoptionem datur, jura patris naturalis minime dissolvuntur; nec quidquam ad patrem adoptivum transit, nec in potestate ejus est: licet ab intestato jura successionis ei a nobis tributa sint. Si vero pater naturalis non extraneo, sed avo filii sui materno, vel si ipse pater naturalis fuerit emancipatus, etiam avo, vel proavo simili modo paterno vel materno filium suum dederit in adoptionem, in hoc casu, quia concurrunt in unam personam & naturalia, & adoptionis jura, manet stabile jus patris adoptivi, & naturali vinculo copulatum, & legitimo adoptionis modo constitutum; ut & in familia, & in potestate hujusmodi patris adoptivi sit (3).

vers. La seconda.

(3) L. 9. & 10. tit. 16. P. 4.

COMMENTARIUS.

1 Olim quavis adoptione jus patris naturalis extinguebatur: isque, qui in adoptionem etiam extraneæ personæ dabatur, in patris adoptivi familiam & potestatem transibat. Post constitutio- nem autem Justiniani, quæ est l. pen. Cod. hoc tit. non aliter quam si detur personæ non ex- traneæ. Extraneam autem perso- nam intelligit omnem, quæ ex- tra lineam parentum sit: unde qui a patruo, aut avunculo ad- optati sunt, perinde haberi de- bent, ac si a quovis extraneo ad- optati forent.

2 *Licet ab intestato jura suc- cess.). Hoc ei a Justiniano specia- liter tribuitur. Cæterum impune a patre hujusmodi adoptivo præ- teriri potest, alio hærede institu- to d. l. pen. §. sed ne 1. §. 14. Instit. de her. quæ ab intest. Hinc Interpretes adoptionem quæ fit a persona non extranea, id est, ascidente, plenam appellant, propterea quod jus patriæ potestatis tribuit; quæ vero a non ascidente, minus plenam, quia tantum jus succedendi ab intestato dat.*

3 , IN HISPANIA licet in l. 7. tit. 7. P. 4. indistincte dicatur, adoptatum non transire in pot- estatem adoptantis; tamen di- stinctio, quam jus Romanorum facit inter adoptantes ascenden- tes & non ascendentibus, proba- ta est l. 9. & 10. tit. 16. P. 4. Id vero speciale est, ut eman-

(1) L. 7. tit. 16. P. 4.

, cipatus ab ascidente, qui eum adoptaverat, recidat iterum in potestatem patris naturalis, d. l. 10. in fin. De jure autem suc- cedendi adoptivis competente suo loco tractavimus.

TEXTUS.

De adrogatione impuberis.

3 Cum autem impubes per principale rescriptum adrogatur, causa cognita, adrogatio fieri permittitur: & exquiritur causa adrogationis, an honesta sit, expeditaque pupillo; & cum quibusdam conditionibus adrogatio fit, id est, ut caveat, adrogator personæ publicæ, si intra puber- tam pupillus decesserit, restitu- turum se bona illis, qui, si a- doptio facta non esset, ad suc- cessionem ejus venturi essent. Item non aliter emancipare eum potest adrogator, nisi causa cognita, dignus emancipatione fuerit: & tunc sua bona ei reddat (1). Sed & si decedens pater eum ex- hæredaverit, vel vivus sine justa causa emancipaverit; jubetur quartam partem ei bonorum suo- rum relinquere, videlicet præter bona, quæ ad patrem adoptivum transtulit, & quorum commodum ei postea acquisivit (2).

COMMENTARIUS.

1 Impuberes antea adrogari non potuerunt; nunc autem pos- sunt ex constitutione D. Anto-

(2) L. 8. eod.

nini, auctore Ulp. in fragm. tit. 8. sed non aliter, quam causa apud Magistratum cognita, l. 15. §. 2. hoc tit. l. 2. C. eod. Causæ cognitio in multis veritatur. Pri- mum excutiendum, quæ sint fa- cultates pupilli; quæ ejus, qui eum adoptare volet: deinde cujus vi- tæ sit, & quibus moribus adro- gator: tertio cujus ætatis, an non melius sit, eum de liberis pro- creandis cogitare, quam ex aliena familia sibi filium accersere: ad hæc, num liberos habeat ju- stis nuptiis procreatos, quorum spem sine magna causa diminui non oportet; postremo etiam con- junctio spectatur, nec facile cui- quam pupillum adrogare permit- titur, nisi quem vel naturali cognitione, vel alioqui sanctissima affectione duci appareat, d. l. 15. §. 2. l. 17. eod. (1). Pleraque tamen hæc capita communia vi- dentur fuisse cum puberum adro- gationibus; ut illa de ætate, libe- ris, moribus, & facultatibus, ad- rogatoris. Causa autem nunc co- gnoscitur a Magistratu, adhibito consensu propinquorum pupilli, l. 2. C. eod. & tutorum quoque au- toritate, l. ult. Cod. de auct. præst. In minorum quoque ad- rogatione post constitutionem Claudi, curatoris auctoritas in- tercedere debet, l. 8. eod.

2 Ut caveat adrogator personæ publicæ). Hoc propriæ servatur in adrogatione impuberis. Ca- veat nimis satisdato, id est, fidejussoribus datis, l. non. ali-

(1) L. 4. tit. 16. P. 4. in med.

(2) D. l. 4.

ter 18. cum seqq. eod. Caveat au- tem non ipsis, ad quos ea res per- ventura est; sive quod incerti- sint, sive quod non omnes sunt ii, qui sibi stipulari possint: sed personæ publicæ, hoc est, Tabu- lario sive Scribæ Curiarum aut Magistratum municipalium, qui aliis stipulando acquirere po- test (2). Servos olim publicos fuisse, constat, d. l. 18. l. 2. rem pup. salv. for. l. ult. C. de serv. Reip. man. Primi Arcadius & Honorius caverunt, ne servi Ta- bulario præficiantur, l. 3. C. de Tabul. lib. 10. ubi Cujac. Sed et- si omissa fuerit satisatio, ui- lem nihilominus actionem in ad- rogatorem dari, responsum est, l. 19. §. 1. hoc tit. (3).

3 Ad successionem ejus ven- turi essent). Pars hæc cautionis in d. l. 18. ita concepta est: *Ad quos ea res per ventura est, & in l. 19. seq. Ad quos ea res per- tinet: quibus verbis significantur non ii tantum, qui ad successio- nem impuberis venturi sunt, quales sunt hæredes impuberis, sive illi ab intestato veniant; sive se- cundis tabulis a patre pupillo dati: sed etiam legatarii, & servi, qui- bus secundis tabulis legata, aut libertates datae; in summa omnes, ad quos aliquid per venturum fuis- set si adrogatus mansisset in suo statu, dd. ll. Habet autem hæc cau- tio locum, si adrogatus im- pubes decesserit, l. 20. eod. (4).*

4 Dignus emancipatione). Ita adrogatus non aliter emancipari

(1) D. l. 4.

(4) L. 4. tit. 16. P. 4. in fin.

potest quam si dignus emancipa-
tione fuerit: puta si quid com-
miserit adversus patrem adopti-
vum, propter quod merito e do-
mo ejici aut exhaeredari posset (1).
¶ At quæ causa est, quod nihil
ominus tam impio filio bona sua
restituuntur? Hotomanus existi-
mat, id constitutum esse ad vi-
tandam omnem improbitatis su-
spicionem, qua alioqui pater ado-
pius facile onerari posset.

5 Decedens exhaeredaverit.
Intelligerem, sine justa causa:
nam si justa exhereditationis cau-
sa sit, non video, cur præter bo-
na sua etiam quartam partem bo-
num suorum adrogator ei relin-
quere cogatur, aut plus, quam
cum ex justa causa emancipatur.
Sed obstare videtur responsum
Ulp. in l. 8. §. 15. de inoff. test.
& objici potest, quod cum ju-
stam causam haberet adrogator,
eum vivus non emancipaverit. An
autem hæc quarta debeat esse
omnium bonorum, aut portionis
ab intestato debitæ, inter Do-
ctores non convenit.

6 Relinquere). Recte relinquere, ut intelligamus, non prius eam deberi, quam adrogator decesserit, l. i. §. 21. de collat.

7 , IN HISPANIA infantes ad-
rogari nequeunt. Impuberis au-
tem infantiam egressi non aliter
quam annuente Rege, l. 4. tit.
16. P. 4. Et ita adrogatis, si abs-
que justa causa emancipentur,
vel exhaeredentur, tenetur adro-
gator quartam omnium bonorum

(1) L. 7. tit. 16. P. 4.

(2) L. 2, tit. 16, P. 4.

, suorum præstare, l. 8. eod. Li-
, cet autem lex utatur verbo hoc
, dar, cuius significatio ad præ-
, sens tempus refertur, de præ-
, statione tamen post mortem eam
, interpretatur Gregorius Lopez
, gloss. l. ejusd. leg.

T E X T U S.

**De æstate adoptantis
& adoptati**

4 Minorem natu majorem
non posse adoptare placet: ad-
optio enim naturam imitatur, &
pro monstro est, ut major sit fi-
lius quam pater. Debet itaque
is, qui sibi filium per adoptio-
nem, aut adrogationem facit, ple-
na pubertate, id est, decem &
octo annis præcedere (2).

COMMENTARIUS.

1 Adoptio naturæ imago &
similitudo quædam est, l. 23. de
lib. & post. unde cum alia mul-
ta, tum hoc quoque provenit:
quod majorem natu minor ad-
optare non possit, cum per na-
turam filius non possit esse ma-
jor patre (3). Qua de causa Clo-
dii adoptionem jure exagitat Cie.
pro dom. cap. 13. Factus est, in-
quit, ejus filius (Fonteji) contra-
fas, cuius per etatem pater es-
se potuisti; & similia mox se-
quuntur.

2 Plena pubertate, id est,
decem & octo annis) l. 40. §. 1. hoc

(3) L. I. tit. 22. P. 3. vers.
E contra natura.

tit. ; Cur autem octodecim annis? Nam si huius post annum decimum quartum contrahi possunt, potest & quis filium habere ante hanc ætatem. Sed nimur quia rarissime accidit, ut masculi ante annum octavum decimum ad plenam pubertatem perveniant, & liberos suscipiant; minor ætas in adoptione insuper habita est, juxta l. 3. 4. & 5. de legib. Nimur etsi pubertatis initium est anno 14. infr. quib. mod. tut. fin. maturitas tamen demum anno 18. l. 40. §. 1. hoc tit. ubi hæc plena pubertas dicitur. In specie lig. 14. §. 1. de alim. leg. alimentorum favore idem evenit.

adoptrare volo. Nam & qui uxorem non habet, filium adoptare potest, quamvis sine uxore pater esse non possit, l. 30. eod. Duplex igitur hic fictio est. De duplice fictione circa idem vid. Vaud. 2. quest. 4. **TEXTUS.**

De adoptione filii in locum nepotis, & contra.

6. Et tam filium alienum quis in locum nepotis adoptare potest, quam nepotem in locum filii.

Textus iste planus est.

TEXTUS

De adoptione in locum
nepotis, vel neptis,
vel deinceps.

5 Licit autem ϖ in locum
nepotis, vel neptis, pronepotis,
vel proneptis, vel deinceps, ad-
optare, quamvis filium quis non
habeat.

COMMENTARIU

I Quamvis filium quis non
habeat). L. 37. hoc tit. Dixeris,
hoc pugnare cum eo, quod ante
dictum est, adoptionem imitari
naturam: natura enim fieri non
posse, ut quis nepotem habeat,
qui filium non habet. At, inquam,
sufficit habere posse, hoc est,
ejus me ætatis esse, ut & filium,
& ex filio nepotem ea ætate ha-
bere potuerim, qua est is, quem

Tom. I

TEXTUS.

6. Et tam filium alienum quis
in locum nepotis adoptare potest,
quam nepotem in locum filii.

Textus iste planus est.

TEXTUS.

De adoptione in locum
nepotis.

Sed si quis nepotis loco adoptet, vel quasi ex filio, quem habet jam adoptatum; vel quasi ex illo, quem naturalem in potestate habet: eo casu **V** filius consentire debet, ne ei invito suus haeres agnascatur. Sed ex contrario, si avus ex filio nepotem det in adoptionem, non est necesse filium consentire.

COMMENTARIES

I Filius consentire debet).
Nimurum si nepos adoptetur quasi ex Lucio filio, verbi causa, natus. Nam si simpliciter adoptetur, & tamquam ex incerto filio, nullius consensus desideratur, quia tunc cessat ratio juris, quæ

consensum requirit, expressa in hoc textu l. 43. & seq. hoc tit.

2 Non necesse est filium). Quia nimis nepos non in patris sui, sed in avi potestate est. Potestatis autem tanta vis fuit apud Romanos, ut avus nepotem, inconsulto filio (tame si durum id est); alii in adoptionem dare potuerit.

3 IN HISPANIA, cum, ut monuimus supra §. 3. de patr. pot. nepotes non sint in potestate avi, non poterunt ab eo in adoptionem dari.

TEXTUS.

Qui dari possunt in adoptionem.

8 In pluribus autem causis adsimilatur is, qui adoptatus vel adrogatus est, ei, qui ex legitimo matrimonio natus est; & ideo si quis per Imperatorem, vel apud Praetorem, vel praesidem provinciae non extraneum adoptaverit, potest eundem in adoptionem alludare.

Textus hic clarus est.

TEXTUS.

Si is, qui generare non potest adoptet.

9 Sed & illud utriusque adoptionis commune est, quod & ii, qui generare non possunt, quales sunt spadones, adoptare possunt: castrari autem non possunt.

COMMENTARIUS.

1 Qui generare non possunt). Id est, qui propter vitium aliquod, quod tamen sanabile sit, procreare non possunt; quales hic, & alibi perhibentur esse spadones.

2 IN HISPANIA adoptare possunt ii, quibus impedimentum generandi non est a natura, sed culpa alterius, vel causa, sive ægritudine, l. 3. tit. 16. P. 4.

TEXTUS.

Si foemina adoptet.

10 Fœminæ quoque adoptare non possunt, quia nec naturales liberos in sua potestate habeant: sed ex indulgentia Principis solatium liberorum amissorum adoptare possunt.

COMMENTARIUS.

1 Adrogatio & adoptio jure veteri in eo discrepabant, quod fœminæ adrogari non poterant: quia adrogatio olim auctore populo in comitiis siebat, quorum nulla cum fœminis communio. Adoptari autem non vetabantur. Nunc vero ex rescripto Principis etiam adrogari possunt, l. 21. hoc tit. Adrogare autem vel adoptare, nec olim poterant, nec nunc possunt. Ratio redditum a Justiniano: quia nec naturales liberos in potestate habent; quasi diceret, absur-

De adoptionibus.

ciperet Germanicus Augusti nepos esse.

COMMENTARIUS.

dum esse, ut majorem vim habeat fictio, quam rei veritas; adoptio, quam natura. Claudicare tam tam videtur hæc ratio in extraneo adoptante, in cuius potestate licet adoptatus non sit, tamen constat adoptio ex constitutione Justiniani, §. 2. supra eod.

2 Ex indulgentia Principis. L. si suspecta 29. §. quoniam 3. de inoff. test. non tamen ut filium habeant in potestate, sed ut solatum orbitatis & hæredem.

3 Ad solatum liberorum amissorum). Transcriptum hoc ex l. 5. C. eodem.

4 IN HISPANIA non est permisum fœminæ adoptare, nisi eo duntaxat casu, quo filium in prælio amiserunt, vel alias Regi, aut Curiae, cui oblatus fuerat, serviet; & tunc non aliter, quam ex rescripto Regis, l. 2. tit. 16. P. 4.

TEXTUS.

De liberis adrogatis.

11 Illud proprium est adoptionis illius, quæ per sacrum oraculum fit, quod is, qui liberas in potestate habet, si se adrogandum dederit, non solum ipse potestati adrogatoris subjicitur, sed etiam liberi ejus fiunt in eiusdem potestate tamquam nepotes (1). Sic enim D. Augustus non ante Tiberium adoptavit, quam is Germanicum adoptasset, ut primus adrogatione facta in-

TEXTUS.

De servo adoptato, vel filio nominato a domino.

12 Apud Catonem bene scriptum referit antiquitas, servos, si a domino adoptati sint, ex hoc ipso posse liberari. Unde & nos eruditæ in nostra constitutione etiam eum servum, quem dominus actis interventibus filium suum nominaverat, liberum esse constituimus: licet hoc ad jus fi-

(1) L. 7. tit. 16. P. 4.

COMMENTARIUS.

1 Ex hoc ipso liberari). Satis appareat, his verbis Justinianum significare velle, servos a domino adoptatos, non jus filiorum, sed libertatem duntaxat consequi: atque inutilem quidem esse hanc adoptionem, sed vim tamen manumissionis habere.

2 Nostra constitutione). L.

Lib. I. Tit. XI.

un. §. 10 de Lat. lib. toll.
3 , IN HISPANIA probantur in
, l. 5. & seq. tit. 16. P. 4. pro-
,hibitionis juris Romanorum,
, quibus vetabatur adrogari liber-
, tus alienus, l. 15. §. 3 de ad-
, opt. & qui sub tutela fuerat ab
, ejusdem tutori, nisi major fue-
, rit 25. annis, quo casu permis-
, sa erat adrogatio, l. 17. eod. sed
, & tunc rescriptum Principis in
, Hispania desideratur.

TITULUS DUODECIMUS.
QUIBUS MODIS JUS PATR. POTEST. SOLVITUR.

D. Lib. 1. Tit. 7. Nov. 81. (1).

Mos hic est perpetuus Jurisconsultorum, ut expositis iis, quæ ad constitutionem alicujus rei valent, subjiciant contraria, sive ea, quæ ad ejus imminutionem, aut dissolutionem pertinent. Itaque cum actenus visum sit, quibus modis jus patriæ potestatis constituitur, recte nunc subjiciuntur modi, quibus jus illud solvitur. Ejusmodi autem septem fere hoc titulo proponuntur; mors patris aut avi, deportatio, servitus poenæ, dignitas Patria, captivitas, emancipatio, adoptio.

(1) Tit. 18. P. 4.

TEXTUS.

Scopus & nexus. De Morte.

Videamus nunc, quibus modis ii, qui alieno juri sunt subjecti, eo jure liberentur. Et quidem quemadmodum liberentur servi a potestate dominorum, ex iis intelligere possumus, quæ de servis manumittendis superius expressuimus. Hi vero, qui in potestate parentis sunt, mortuo eo sui juris fiunt. Sed hoc distinctionem recipit; nam mortuo parente, sane omnimodo filii filieve sui juris efficiuntur; mortuo vero avo, non omnimodo nepotes

Quibus modis Jus patriæ potestatis solvitur. 109

neptesve sui juris fiunt: sed ita, si post mortem avi in potestatem patris sui recasuri non sunt. Itaque si moriente avo pater eorum vivit, & in potestate patris sui est; tunc post obitum avi in potestate patris sui fiunt. Si vero is, quo tempore avus moritur, aut jam mortuus est, aut per emanicipationem exitit de potestate patris; tunc ii, qui in potestatem aijus cadere non possunt, sui juris fiunt.

COMMENTARIUS.

1 Tene memoria istum tex-
tum, qui ita clare loquitur de
morte patris & avi, quoad ad sol-
vendam patriam potestatem, dis-
tinguendo casus, ut nulla in-
digeat explicatione.

2 , IN HISPANIA cum nepotes,
, ut supra vidimus §. 3. de patr.
, pot. non sint in potestate avi,
, hujus mors ad effectum solven-
, dæ patriæ potestatis insuper ha-
, betur solius igitur patris mor-
, te vincula potestatis patriæ sol-
, vuntur, filiique juris sui fiunt:
, quæ tamen intellige dummodo
, patris nuptiæ benedictæ sint, ut
, ibi diximus. Casum etiam exci-
, pe quo pater filios habens in
, potestate se adrogandum dede-
, rit, ex doctrina §. 11. sup. de
, adopt. probata per l. 7. tit. 16.
, P. 4. quam ibi laudavimus.

TEXTUS.

De deportatione.

1 Cum autem, is qui ob ali-

quod maleficium in insulam de-
portatur, civitatem amittit; se-
quitur, ut qui eo modo ex nu-
mero civium Romanorum tollitur,
perinde quasi eo mortuo, desi-
nant liberi in potestate ejus esse.
Pari ratione, & si is, qui in pot-
estate parentis sit, in insulam
deportatus fuerit, desinit esse in-
potestate parentis (1), sed si ex
indulgentia Principis restituti fue-
rint, per omnia pristinum statum
recipiunt.

COMMENTARIUS.

1 In insulam deportatur). Etiam deportatione patria potes-
tas solvitur; nam cum hæc pot-
estas propria sit civium Roma-
norū, §. 2. supr. de patr. pot-
fieri non potest, ut qui civis Rom.
non sit filium habeat in potesta-
te. Deportatio autem est: Capitis
minutio, qua qui afficitur, in
numero civum esse desinit, §. 2.
infr. de cap. dem. ubi plura di-
cemus.

2 Perinde quasi eo mortuo). Nam intereunt homines non so-
lum morte, verum etiam maxima
& media capitis diminutione, l.
verum 63. §. ult. pro soc. l. 1.
§. filium 8. de bon. poss. con tab.
quæ ob id vulgo mors civilis di-
citur.

3 Ex indulgentia Principis
restituti). Nempe plenissime & in
integrum, l. 1. C. de sent. pass. (2).
Nam simplex & generalis resti-
tutio poenæ tantum gratiam fa-
cit, redditumque in patriam con-

(1) L. 2. tit. 18. P. 1.

(2) L. 2. tit. 32. P. 7.

cedit, add. l. 2. §. 6. C. d. tit.

TEXTUS.

De relegatione.

2 Relegati autem patres in insulam in potestate liberos retinent, & liberi relegati in postestate parentum remanent (1).

COMMENTARIUS.

1 Relegati, sive in insulam, sive simpliciter certis provinciis interdicti, omnia sua jura retinent; nec refert, in perpetuum, an ad tempus relegentur, l. 4. l. 7. §. 3. de interd. & rel. Sed & bona sua omnia retinent, nisi parte bonorum nominatim adempta in perpetuum relegentur, d. l. 4. d. l. 7. §. ad tempus 4. Quæ autem ratio est, quod deportati hæc omnia cum civitate amittant, relegati non item? Diversitas intelligi poterit ex verbis sententiæ & forma executionis. Nam deportati perpetuo exilio multati, jubebantur compedibus vinciti & navgio impositi a servis publicis constitutam in solitudinem avehi: quæ condemnatio eos manifeste peregrinatatem redigit, l. sunt quidam 27. §. 1. de pen. Relegatis autem dies præstuebatur, intra quem excederent. Moris enim erat ita pronuntiari: Illum provincia illa insulisque eis relogo: excedereque debet intra illum diem, d. l. 7. §. 17.

(1) L. 3. tit. 18. P. 4.

de int. & rel. Quæ sententia estimationem quidem civis minuit, sed non consumit aut caput eximit de civitate, l. 5. §. 2. de extr. cogn. Nomen exilii commune est, exulesque non deportati solum, sed relegati atque interdicti appellantur, l. 4. l. 5. de interd. & rel. quippe omnes extra solum missi, sive solo patrio expulsi; unde exulem dici, auctores sunt Festus, Nonius & Quintil. declam. 336. Plerumque tamen & quasi proprie exilium de deportatione dicitur, quasi relegatio exilium proprie non sit, cum jus civitatis retineatur, l. 2. de publ. jud. Hinc & Ovidius se non exulem esse scribit, sed relegatum, lib. 2. & 5. trist.

TEXTUS.

De servitute poenæ.

3 Poenæ servus effectus, filios in potestate habere desinit. Servi autem poenæ efficiuntur, qui in metallum damnantur, & qui bestiis subjiciuntur.

COMMENTARIUS.

1 Si is, qui civitatem renta libertate amittit, liberos in potestate habere desinit, & mortui loco habetur: quanto magis, qui cum civitate simul & libertatem? Servitutem enim vel maxime mortalitati veteres comparabant, l. quod attinet 32. l. ser-

(2) Vid. l. 2. tit. 18. P. 4. & gloss. 6. Gregor. Lop.

vitatem 209. de div. reg. jur.

2 Poenæ servus). Poenæ servus dicitur: Qui non alium dominum habet, quam ipsam quodammodo poenam, cui addictus est. Ideoque si quid tali servo legatum sit, pro non scripto esse, quasi non Cæsaris servo datum, sed poenæ, Marcian. respondit, l. 17. de pœn. Cæterum non solum servitute poenæ, cuius solius hic fit mentio, verum etiam quovis alio genere servitutis patria potestas solvit; puta si liber homo major 20. annis ad pretium participandum se venundari passus sit; aut si libertus ingratitudinis convictus redigatur in potestatem domini, §. 1. infr. de cap. dem. Quominus qui ab hostibus capiuntur hoc pertineant, facit jus postlimii, & lex Cornelia testamentaria, §. 5. infra hoc tit.

3 Jure novissimo servitus poenæ sublata est, nov. 22. cap 8. auth. Sed hodie C. de donat inter vir. & uxor.

TEXTUS.

De dignitate.

4 Filius famlias si militaverit, vel si Senator, vel Consul factus fuerit, remanet in potestate patris: militia enim vel consularis dignitas de patris potestate filium non liberat. Sed ex constitutione nostra summa Patriciatus dignitas illico, imperialis codicillis præstitis, filium a patria potestate liberat (1).

(1) L. 7. tit. 18. P. 4.

3 Quis enim patiatur, patrem quidem posse per emancipationis modum, potestatis sue nexibus filium liberare: imperatoriam autem celsitudinem non valere, eum, quem sibi patrem elegit, ab alieno eximere potestate?

COMMENTARIUS.

1 Si militaverit). Milites multis privilegiis & prærogatiis a Principibus donati sunt: nexus tamen patriæ potestatis jure sacramenti eos solvi noluerunt, l. 3. de castr. pec. Observandum obiter, militiam speciem quendam fuisse dignitatis, atque inde factum, ut omnia fere officia etiam civilia, militiæ postmodum dictæ sint.

2 Vel si Senator, vel Consul). Non obstat huic loco quod dicitur in l. antepen. de his, qui sui vel al. jur. in publicis causis filium familias haberi loco patrisfamilias, veluti ut Magistratum gerat &c. Hoc enim non significat filium Consulatu, aliove munere publico liberari patria potestate: sed patriam potestatem non obstat, quominus Consul puta, aut Prætor creetur, omniaque munia Magistratus sui obeat, etiam repugnante patre, atque adeo etiam adversus patrem, l. 13. in fin. & l. seq. ad senat. Treb.

3 Ex nostra constitutione). L. ult. C. de Consul. lib. 12. Quod Justinianus in d. constit. Patriciati tribuit, id postea produxit etiam ad alias dignitates, & ad